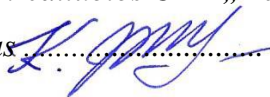

**KLAIPĖDOS RAJONO SAVIVALDYBĖS
APLINKOS ORO MONITORINGO ATASKAITA
UŽ 2023 M.**

Už Klaipėdos rajono savivaldybės 2021 – 2025 m. aplinkos monitoringo programos įgyvendinimą atsakingas asmuo ir šią konsoliduotą ataskaitą parengė pagal tarptautinį standartą LST EN ISO/IEC 17025:2018 akredituotos UAB „Darnaus vystymosi instituto“ tyrimų laboratorijos vedėjas dr. Kęstutis Navickas

Klaipėdos rajono savivaldybės administracija

**KLAIPĖDOS RAJONO
SAVIVALDYBĖ**

Klaipėdos g. 2 LT-96130 Gargždai

Tel. (8 46) 21 11 16

El. p.: savivaldybe@klaipedos-r.lt

www.klaipedos-r.lt

Darnaus vystymosi institutas

Aušros al. 66 a., LT-76233 Šiauliai

Tel. (8 ~ 672) 26 226

El. p.: info@institute.lt

www.institute.lt

TURINYS

I. BENDROJI DALIS.....	4
II. APLINKOS ORO MONITORINGAS	5
III. IŠVADOS	27
IV. REKOMENDACIJOS	30
V. LITERATŪRA.....	31

I. BENDROJI DALIS

Pagal Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo vykdymą reglamentuojančius teisės aktus Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos oro monitoringas vykdomas siekiant gauti detalesnę informaciją apie Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos oro kokybę, didinti Klaipėdos rajono bendruomenės, įvairių specialistų, valstybinių institucijų informavimą apie Klaipėdos rajono oro kokybę bei ugdyti ekologiškai mąstančią visuomenę. Gautą aplinkos oro kokybės informaciją yra tikslinga naudoti visuomenės informavimo, mokslo tikslais, grindžiant, planuojant ir įgyvendinant konkrečias aplinkos oro taršos redukavimo priemones. Pažymėtina, kad kryptingas Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijos darnaus vystymosi stimuliavimas yra neatsiejamas nuo išsamios informacijos gavimo apie aplinkos oro taršą. Dėl šios priežasties 2021 m. kovo 25 d. Klaipėdos rajono savivaldybės taryba sprendimu Nr. T11-100 patvirtino Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2021 – 2025 m. programą, kurioje pateikiami oro monitoringo tikslai, uždaviniai ir tyrimų apimtys.

UAB „Darnaus vystymosi institutas“, vadovaujantis 2022-06-21 d. su Klaipėdos rajono savivaldybės administracija pasirašyta Paslaugų viešojo pirkimo-pardavimo sutartimi Nr. AS-984 (toliau – Sutartis), įgyvendina Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos monitoringo 2021 – 2025 m. programos aplinkos oro monitoringo dalį.

2023 m. kovo 2 – 16 d., birželio 1 – 15 d., rugsėjo 4 – 18 d. ir lapkričio 15 – 29 d. Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje buvo atlikti oro tyrimai, kuriuos įvykdė pagal tarptautinį standartą LST EN ISO/IEC 17025:2018 akredituotos UAB „Darnaus vystymosi instituto“ tyrimų laboratorijos specialistai.

II. APLINKOS ORO MONITORINGAS

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje buvo atlikti antropogeninės oro taršos tyrimai. Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje azoto dioksido (NO₂), sieros dioksido (SO₂), amoniako (NH₃), sieros vandenilio (H₂S), LOJ (lakiniai organiniai junginiai: benzenas, toluenas, etilbenzenas, m/p-ksilenas ir o-ksilenas) koncentracijų tyrimai, panaudojant pasyvius sorbentus, atlikti nuo 2023-03-02 d. iki 2023-03-16 d., nuo 2023-06-01 d. iki 2023-06-15 d., nuo 2023-09-04 iki 2023-09-18 d. ir nuo 2023-11-15 d. iki 2023-11-29 d., o kietųjų dalelių (KD₁₀, KD_{2,5}) ir CO koncentracijų matavimai atlikti nuo 2023-01-03 d. iki 2023-01-19 d., nuo 2023-06-01 d. iki 2023-06-17 d., nuo 2023-09-04 d. iki 2023-09-20 d. ir nuo 2023-10-03 d. iki 2023-10-19 d.

Tyrimo tikslas: gauti ir teikti sisteminius matavimus ar kitais metodais pagrįstą informaciją, skirtą optimaliam aplinkos oro kokybės reguliavimui užtikrinti, apie teršalų dydžių (koncentracijų ore vertės, srautai į žemės paviršių ir kt.) pokyčius laiko ir erdvės atžvilgiu.

Tyrimo uždaviniai:

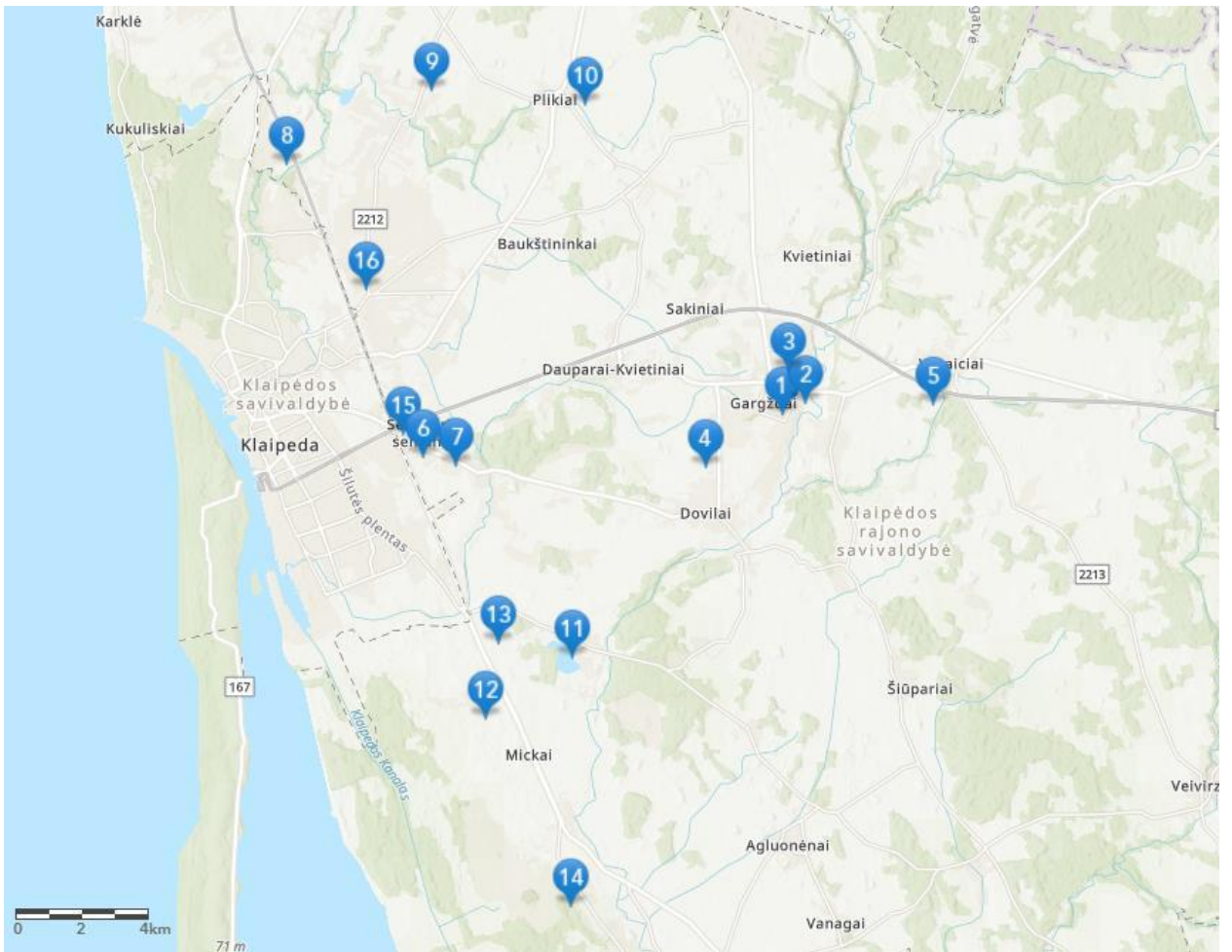
1. Kaupti ir pateikti patikimą informaciją apie aplinkos oro užterštumo lygį Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje;
2. Vertinti taršos pernašų iš kitų šalių įtaką;
3. Atlikti sukauptų duomenų analizę, įvardinant galimas aplinkos oro kokybės pokyčių priežastis, nurodant būdus neigiamoms pasekmėms mažinti ar išvengti;
4. Teikti informaciją visuomenei apie aplinkos oro kokybę.

Tyrimo objektas: Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos oro kokybės kaitos stebėsenos monitoringo programoje numatytose tyrimo vietose (žr. 1 pav.).

Azoto dioksido (NO₂), sieros dioksido (SO₂) ir lakiųjų organinių junginių koncentracijų matavimai pasyviųjų sorbentų pagalba, o taip pat kietųjų dalelių (KD₁₀) ir CO tyrimai Klaipėdos rajone atlikti 16 taškų, kurių išsidėstymas pateikiamas 1 pav., o matavimo taškų koordinatės 1 lentelėje.

Kietųjų dalelių (KD_{2,5}) matavimo vietos pateikiamos 1 pav., o matavimo taškų koordinatės su skiriamuoju ženklu (***) 1 lentelėje.

Kvapus lydinių medžiagų, amoniako (NH₃) ir sieros vandenilio (H₂S) matavimo vietos pateikiamos taip pat 1 pav., o matavimo taškų koordinatės su skiriamuoju ženklu (*) 1 lentelėje.

1 pav. Oro užterštumo tyrimo vietos Klaipėdos rajone

1 lentelė

Aplinkos oro matavimo pasyviais sorbentais vietų Klaipėdos rajone lokalizacija

Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Tyrimo vietos koordinatės LKS 94 koordinatinių sistemoje	
		X	Y
1.**	Ties Klaipėdos g. 15 (prie Gargždų kultūros centro), Gargždų m.	336474	6178210
2.	Gargždų parko teritorijoje, Gargždų m.	337002	6178463
3.	Ties Vasario 16-osio g. ir Pievų g. sankryža, Gargždų m.	336410	6179508
4.	Ties Stalių tak. 2, Gargždų m.	333801	6176684
5.	Ties Ažuolo g. 17, Vėžaičių mst.	340737	6178327
6.	Ties Jubiliejaus g. ir Sodų g. sankryža, Jakų k.	324832	6177206
7.	Ties Budrikų g. 2, Budrikų k.	326059	6176277
8.	Ties Naujoji g. 2, Purmalių k.	321473	6186326
9.	Ties Sarčių g. 16, Šimkų k.	326206	6188999
10.**	Ties Grauminės g. 4, Grauminės k.	330633	6187747
11.	Ties Klaipėdos g. 31 (prie Ketvergių pagrindinės m-klos), Ketvergių k.	329419	6171004
12.*	Ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručiškių k.	326787	6169296
13.*	Ties Lenktoji g. 25, Toleikių k.	327262	6171569
14.	Ties Klaipėdos g. 14, Priekulės m.	330842	6161189

15.	Ties Sudmantų g ir Sendvario g. sankryža, Sudmantų k.	324590	6177966
16.	Ties Ežero g. ir Pakrantės g. sankryža, Slengių k.	323703	6182449

Čia:

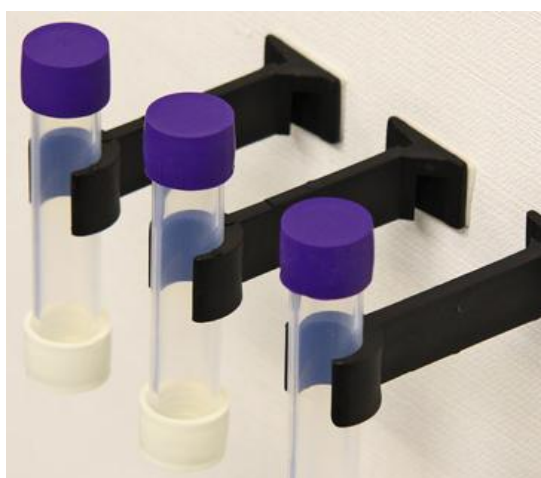
* – šioje vietoje papildomai tiriami NH_3 ir H_2S ;

** – šioje vietoje papildomai tirinama $KD_{2,5}$.

Tyrimo metodika. Klaipėdos rajono teritorijoje NO_2 , SO_2 , ir lakiųjų organinių junginių koncentracijų matavimams aplinkos ore naudoti pasyvūs sorbentai paruošti akredituotoje laboratorijoje Gradko International Ltd.

Pasyvusis sorbentas (kaupiklis) – tai paprastai nedidelis difuzinis vamzdelis, kurio vienas galas yra užpildytas sorbentu gebančiu savyje kaupti teršalus iš aplinkos oro be papildomo aktyvaus oro siurbimo (žr. 2 – 4 pav.). Dvi savaites NO_2 , SO_2 ir lakiųjų organinių junginių koncentracijų matavimams aplinkos ore skirti pasyvūs sorbentai kaupė teršalus. Praėjus nustatytam eksponavimo laikui, vamzdeliai buvo sandariai uždaromi ir siunčiami į Gradko International Ltd. laboratoriją cheminei analizei. Pasyvieji sorbentai buvo tvirtinami prie specialaus plastmasinio stovo, kad būtų užtikrinta laisva oro cirkuliacija.

Pasyvūs sorbentai buvo kabinami 3,5 m. aukštyje. Aplinka, kurioje buvo eksponuojami sorbentai buvo atvira, neapsupta pašaliniais objektais, trikdančiais laisvą oro cirkuliaciją (vėdinimą). Taip pat buvo pasirūpinta, kad pritvirtinti sorbentai nebūtų lengvai prieinami pašaliniais asmenims. Prieš eksponavimą ir po jo visi pasyvūs sorbentai buvo sandariai uždaromi ir laikomi vėsioje, tamsioje vietoje. Pasibaigus pasyviųjų sorbentų eksponavimo laikui, jie buvo išsiunčiami į Gradko International Ltd. laboratoriją analizei. Eksponuojant pasyviuosius sorbentus bei atliekant rezultatų vertinimą buvo atsižvelgta į nurodytus reikalavimus, kurie pateikiami kartu su pasyviųjų sorbentų techninėmis charakteristikomis.

2 pav. SO_2 pasyvus sorbentas

3 pav. NO_2 , O_3 pasyvus sorbentas

4 pav. LOJ pasyvus serbentas

Anglies monoksido (CO) ir kietųjų dalelių (KD₁₀), (KD_{2,5}) koncentracijų matavimai Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos ore atlikti pasitelkiant į mobilią laboratoriją instaliuotais Horiba APMA-370 ir Met One Instruments Inc. BAM-1020 analizatoriais. Gautos vidutinės teršalų koncentracijos buvo lyginamos su atitinkamo teršalo mažiausiomis atitinkamo vidurkinimo periodo ribinėmis vertėmis apibrėžtomis teisės aktuose.

Atliekant oro teršalų koncentracijų tyrimus ir vertinant aplinkos oro kokybę buvo vadovaujama šiais teisės aktais:

1. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. 596 „Dėl aplinkos oro kokybės vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
2. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. spalio 30 d. įsakymas Nr. 471/582 „Dėl teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal Europos Sąjungos kriterijus, sąrašo ir teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal nacionalinius kriterijus, sąrašo ir ribinių aplinkos oro užterštumo verčių patvirtinimo“;
3. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gruodžio 11 d. įsakymas Nr. 591/640 „Dėl Aplinkos oro užterštumo sieros dioksidu, azoto dioksidu, azoto oksidais, benzeno, anglies monoksidu, švinu, kietosiomis dalelėmis ir ozonu normų patvirtinimo“;
4. 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje (OL 2008 L 152, p. 1).

Siekdami, kad būtų užtikrinta oro tyrimų kokybė ir rezultatų palyginamumas oro kokybės tyrimai atitiko pasyvių sorbentų metodui taikomus reikalavimus, nurodytus teisės aktuose:

- Lietuvos standartas LST EN 13528–1:2003 „Aplinkos oro kokybė. Difuziniai ėmikliai dujų ir garų koncentracijoms nustatyti. Reikalavimai ir bandymo metodai. 1 dalis. Bendrieji reikalavimai“;
- Lietuvos standartas LST EN 13528–2:2003 „Aplinkos oro kokybė. Difuziniai ėmikliai dujų ir garų koncentracijoms nustatyti. Reikalavimai ir bandymo metodai 2 dalis. Specialieji reikalavimai ir bandymo metodai“;
- Lietuvos standartas LST EN 13528–3:2004 „Aplinkos oro kokybė. Difuziniai ėmikliai dujų ir garų koncentracijoms nustatyti. Reikalavimai ir bandymo metodai 3 dalis. Parinkimo, naudojimo ir priežiūros vadovas“;
- Lietuvos standartas LST ISO 7996:1999 „Aplinkos oras. Azoto oksidų masės koncentracijos nustatymas. Chemiliuminescencinis metodas“;
- Lietuvos standartas LST EN 14212:2012 „Aplinkos oras. Standartinis sieros dioksido koncentracijos matavimo metodas, taikant ultravioletinę fluorescenciją“;
- Lietuvos standartas LST ISO 10473:2001. „Aplinkos oras. Kietųjų dalelių masės nustatymas ant filtro. Beta spinduliuotės absorbcijos metodas“;
- Lietuvos standartas LST EN 12341:2014 „Aplinkos oras. Standartinis gravimetrinis matavimo metodas tvyrančių kietųjų dalelių KD10 arba KD2,5 masės koncentracijai nustatyti“;
- LAND 26–98/M–06 „Aplinkos oras. Dulkių (kietųjų dalelių) koncentracijos nustatymas. Svorio metodas“;
- LST ISO 4224:2001 „Aplinkos oras. Anglies monoksido nustatymas. Nedispersinis infraraudonosios spektroskopijos metodas“;
- LST EN 14626:2012 „Aplinkos oras. Standartinis anglies monoksido koncentracijos matavimo metodas, taikant nedispersinę infraraudonąją spektroskopiją“.

Pažymėtina, kad konsoliduotai lakiųjų organinių junginių (LOJ) išraiškai ir daugeliui prie LOJ priskiriamų elementų nėra nustatytų ribinių verčių. Nežiūrint į tai benzenas yra indikatorius kitiems organiniams junginiams; jeigu benzeno koncentracija neviršija nustatytų normų, tai reiškia, kad kitų organinių junginių koncentracijos neturi neigiamo poveikio žmonių sveikatai.

2 lentelė

Aplinkos oro užterštumo ribos

Teršalas	Vidurkinimo laikas	Ribinė vertė	Leistinas nukrypimo dydis
NO ₂	1 val.	200 (18 k.) µg/m ³	50 %
NO ₂	1 m.	40 µg/m ³	50 %
SO ₂	24 val.	125 (3k.) µg/m ³	-
SO ₂	1 m., 1/2m. *	20 E µg/m ³	-
SO ₂	1 val.	350 (24 k.) µg/m ³	150 µg/m ³
Benzenas	1 m.	5 µg/m ³	5 µg/m ³
Toluenas	30 min./24 val.	0,6 mg/m ³	-
Etilbenzenas	30 min./24 val.	0,02 mg/m ³	-
Ksilenas	30 min./24 val.	0,2 mg/m ³	-
CO	8 val. **	10 mg/m ³	6 mg/m ³
KD ₁₀	24 val.	50 (35 k.) µg/m ³	50 %
KD ₁₀	1 m.	40 µg/m ³	20 %
KD _{2,5}	1 m.	20 µg/m ³	-
NH ₃	0,5 val.	200 µg/m ³	-
NH ₃	24 val.	5 µg/m ³	-
H ₂ S	0,5 val.	8 µg/m ³	-

Čia:

*- kalendoriniai metai ir žiema (spalio 1 d. – kovo 31 d.);

E – ekosistemų apsaugai;

** - paros 8 valandų maksimalus vidurkis, paskaičiuotas pagal „Aplinkos oro užterštumo normas“ (Žin. 2001, Nr. 106-3827) 6 priedo (CO);

(3 k.), (18 k.), (24 k.), (35 k.) – leistinas viršijimų skaičius (kartais, dienos) per kalendorinius metus.

Maksimalus paros 8 valandų vidurkis reiškia, kad tam tikro teršalo koncentracija nustatoma tiriant paeiliui einančius 8 valandų periodus ir kiekvieną valandą apskaičiuojant ir atnaujinant vidurkį. 8 valandų periodo vidurkis skaičiuojamas pagal šį pavyzdį: pirmas 8 valandų vidurkis imamas pradedant nuo 17.00 val. praėjusios paros iki 1.00 val. paros, kuriai nustatomas vidurkis; paskutinis apskaičiavimo periodas yra nuo 16.00 iki 24.00 val. tos paros, kuriai nustatomas vidurkis.

TYRIMO OBJEKTO PARAMETRŲ EKSPLIKACIJA

Sieros dioksidas (SO₂). Tai atmosferos teršalas, susidarantis degimo (dažniausiai deginant iškastinį kurą, kuriame yra sieros junginių) procese, taip pat naftos produktų perdirbimo, sieros rūgšties gamybos metu. Sieros dioksido kiekį aplinkos ore galima sumažinti naudojant mažai sieros turintį kurą ar naudojant išlakų nusierinimo įrenginius. Patekęs į atmosferą, sieros dioksidas gali oksiduotis iki SO₃ (sieros trioksido). Esant vandens garų, SO₃ greitai virsta sulfatais bei sieros rūgšties aerozoliais. Sieros rūgšties lašeliai ir kiti sulfatai gali būti pernešami dideliais atstumais ir yra vienas iš svarbiausių rūgščių lietu komponentų.

Sieros dioksido poveikis aplinkai dažniausiai pasireiškia per jo oksidacijos produktus. Esant tiesioginiam žmogaus odos kontaktui su SO₂, oda sudirginama, esant didesnėms koncentracijoms, gali nudegti. Įkvėptas SO₂ suvaržo bronchus, kartu pasunkina ir padažnina kvėpavimą ir širdies ritmą. SO₂ gali paspartinti esamų kvėpavimo takų ligas. SO₂ ir kietosios dalelės veikia sinergetiškai, nes paspartina SO₂ oksidaciją į sieros rūgštį.

Įkvėpta sieros rūgštis (H₂SO₄) skatina kvėpavimo sistemos gleivių išsiskyrimą, o tai savo ruožtu sumažina organizmo gebėjimą pašalinti dulkes ir padidina infekcijos prasiskverbimo į kvėpavimo takus galimybę.

Sieros junginių poveikyje sustiprėja fotooksidantų (ozono) veikimas. Pažeidžiami augalų lapai, sutrinka augalų fotosintezės ir kvėpavimo procesai, augalai nustoja augti. Reguliariai į dirvą patenkančios rūgštys sutrikdo buferines dirvos savybes ir galiausiai sumažina jos pH. Iš dirvos stipriau išplaunamos biogeninės medžiagos, padidėja metalų mobilumas.

Ypač kenksmingas SO₂ ir rūgščių kritulių poveikis materialinėms vertybėms. Esant rūgščiai terpei, greitėja metalų korozija, mažėja įvairių audinių atsparumas. Žalojamos statybinės ir konstrukcinės medžiagos, pvz., betonas, plytos, plastmasės, plienas.

Azoto dioksidas (NO₂). Azotas (N₂) yra aplinkoje paplitusios inertinės dujos, sudarančios 79% atmosferos oro. Šioje formoje azotas yra nekenksmingas žmogui ir gyvybiškai reikalingas augalų medžiagų apykaitai. Dėl savo paplitimo atmosferoje, azotas dalyvauja daugelyje degimo procesų. Esant aukštomis degimo temperatūroms (degant angliai, naftos produktams, dujoms), molekulinis azotas (N₂) jungiasi su atmosferos deguoniu (O₂) ir sudaro azoto oksidą (NO), kuris atmosferoje palapsniui oksiduojasi iki azoto dioksido (NO₂).

Azoto dioksidas ar azoto oksidai yra vieni iš svarbiausių komponentų rūgšties krituliams sudaryti. Reaguodami su vandeniu jie sudaro azoto rūgštį. Esant saulės šviesai NO₂ reaguoja su kitais aktyviais atmosferos komponentais, dažniausiai angliavandeniliais, ir sudėtingų reakcijų metu sudaro fotocheminius oksidantus (tarp jų ir ozoną). Šie itin nestabilūs junginiai žaloja augalus ir erzina žmogaus kvėpavimo ir regėjimo organus.

Azoto dioksidas NO₂ yra rudos spalvos, slogaus kvapo dujos. Patekęs į žmogaus organizmą, jis dirgina kvėpavimo takus ir gali sukelti sveikatos pablogėjimų esant koncentracijai ore nuo 140 µg/m³. NO₂ apsunkina kvėpavimą, padidina jo dažnumą, sumažina plaučių atsparumą infekcijoms. NO₂ gali pažeisti giliuosius plaučių audinius ir sukelti plaučių edemą. Kai šis azoto dioksidas įkvepiamas su kitais teršalais, efektas būna suminis.

Lakūs organiniai junginiai (LOJ). Lakiųjų organinių junginių skaičius yra labai didelis. Dėl šios priežasties baigtinio tokių junginių sąrašo nėra, ir jiems taikomi bendresnio pobūdžio apibrėžimai. Pagal vieną iš jų, lakiaisiais organiniais junginiais laikomos medžiagos, susidedančios iš anglies, deguonies, vandenilio, halogenų ir t.t. ir pan. atomų, (išskyrus anglies oksidus ir neorganinius metalų karbidus), kurių virimo temperatūra yra mažesnė nei 250 laipsnių Celsijaus esant normaliam atmosferos slėgiui. Toks kriterijus naudojamas Europos Bendrijos (toliau - EB) direktyvose 2004/42/EB. Aromatiniai angliavandeniliai ir kiti lakieji organiniai junginiai kartu su azoto oksidais sudaro pirminius teršalus fotocheminio smogo, šiltu metų laiku susiformuojančio miestuose, kuriuose daug transporto. Vykstant fotocheminėms reakcijoms iš pirminių teršalų susidaro nuodingi antriniai teršalai, ozonas, azoto rūgštis ir oksiduoti organiniai junginiai. Benzino garai yra sunkesni už orą, todėl nesant vėjo oru lengvai kaupiasi degalinėse ir išsilaiko ilgesnį laiko tarpą.

Degalinių teritorijose aplinkos ore dominuoja teršalas, susidarantis benzino garavimo metu – lakiųjų organinių angliavandenilių mišinys. 40 % LOJ emisijos sudaro garavimas nuo automobilių kuro bakų, 40 % – nuo talpyklų, likusieji 20 % – tai transporto priemonių variklių išmetamosios dujos. Kiekvienam litrai benzino patenkančio į automobilio baką apie 1 g išgaruoja į aplinkos orą.

LOJ garavimas iš degalinių prisideda prie ir taip didelės oro taršos urbanizuotose teritorijose, reaguoja su kitais ore esančiais teršalais susidarant smogui ir sąlygoja pažeminio ozono koncentracijos didėjimą.

Vienas iš svarbiausių LOJ yra benzenas - tai bespalvis, degus, kancerogeninis salsvo kvapo skystis. Chemijos pramonėje tai svarbus tirpiklis, naudojamas vaistams, plastikui, sintetiniam kaučiukui bei dažams gaminti. Natūraliai aptinkamas neapdirbtoje naftoje, bet dažnai sintezuojamas iš kitų naftos komponentų. Benzeną, kaip tirpiklį, vis dažniau keičia panašias savybes turintis toluenas.

Benzeno kartais pasitaiko maiste ir gėrimuose, bandant juos konservuoti su natrio benzoatu. Jis dažnai pažymėtas konservanto kodu E210 ir E211 (*angl. sodiumbenzoate*). Šis junginys skyla rūgštingoje aplinkoje, pasitaikius vitaminui C ar kitom rūgštingoms medžiagoms, ir sudaro benzeną. Neseniai mokslininkai pastebėjo, kad benzeno kiekis gaivinančiuose

gėrimuose gali būti pavojingas: kai kuriais atvejais net siekia ir viršija kancerogeninius (vėžį sukeliančius) lygius.

Benzenas taip pat naudojamas kaip benzino priedas. Europiečių tyrimai parodė, kad žmonės kasdien įkvėpia apie 220 µg benzeno. Vairuotojai, besipildantys benzino baką degalais, įkvėpia papildomus 32 µg kas kart.

Benzeno buvimas aplinkoje gali sukelti rimtus sveikatos sutrikimus. Įkvėpus didelę dozę benzeno garų, gali ištikti mirtis, nuo mažų dozių gali prasidėti mieguistumas, galvos svaigimas, galvos skausmas, drebulys, padidėti širdies dažnis, netenkama sąmonės. Maisto, kuriame yra didelis kiekis benzeno, vartojimas gali sukelti vėmimą, pilvo dirginimą, galvos svaigimą, mieguistumą, gali padidėti širdies ritmas, prasidėti konvulsijos, ištikti mirtis.

Pagrindinis ilgalaikio buvimo benzeno turinčioje aplinkoje efektas – kaulų čiulpu pažeidimai, dėl kurių sumažėja raudonųjų kraujo kūnelių kiekis ir susergama anemija (mažakraujyste) ir leukemija.

Benzenas yra priskiriamas prie lakių organinių junginių (LOJ), kurie erzinančiai veikia kvėpavimo takus, o kartais ir odą. Ilgesnį laiką išbuvus nevedintoje patalpoje, kurioje yra pasklidę LOJ garų, gali atsirasti galvos skausmas, svaigulys, mieguistumas. Lokieji organiniai junginiai, kaip pirmtakai (prekursoriai) dalyvauja ozono susidarymo arba skilimo reakcijų cikluose. Saulės šviesoje, LOJ reaguojant su azoto oksidais, atmosferoje didėja ozono kiekis, susidaro rūgštus lietus. LOJ sudėtyje esantys tokie angliavandeniliai, kaip benzenas, toluenas, visų rūšių ksilenai yra toksiški, kancerogeniški ir kenksmingi žmogaus sveikatai.

Kietosios dalelės (KD₁₀ ir KD_{2,5}). Į atmosferą patenkančios dalelės skiriasi savo dydžiu ir chemine sudėtimi, todėl jų įtaka žmonių sveikatai ir aplinkai tiesiogiai susijusi su šiais parametrais.

Dažniausi taršos smulkiomis dalelėmis šaltiniai yra katilinės, naudojančios iškastinį kurą (išmeta pelenus ir suodžius), pramoniniai procesai (metalo, audinių dulkes), dirvos erozija, fotocheminiai procesai. Degimo metu susidariusios dalelės būna mažesnės už 1 µm, industrinės ir dirvos dalelės – didesnės už 1 µm.

Daugiausia sveikatos sutrikimų sukelia dalelės, mažesnės už 1 µm. Jas sunkiausia išvalyti iš pramoninių procesų išlakų, todėl didžiausia jų dalis iš oro pašalinama lyjant.

Didelės kietųjų dalelių koncentracijos aplinkos ore saulės spinduliavimo ir drėgmės poveikyje gali veikti klimatinės sąlygas ir sumažinti matomumą. Smulkiosios dalelės dalyvauja debesų formavimesi, ir esant intensyviems išmetimams gali padidinti debesuotumą ir kritulių kiekį tam tikroje vietovėje. Dalelės, kurių skersmuo yra tarp 0,1 ir 1,0 µm, efektyviai išsklaido matomąją šviesą, taip sumažindamos matomumą. Esant dideliame oro drėgnumui, susiformuoja migla.

Kietieji teršalai patenka į žmogaus organizmą per kvėpavimo sistemą. Dalelių prasiskverbimo gylis į kvėpavimo sistemą priklauso nuo jų dydžio. Didesnės nei 5 μm dalelės dažniausiai sulaikomas gerklėje arba nosyje. Nuo 0,5 iki 5 μm diametro dalelės nusėda bronchuose, o nedidelė dalis pasiekia plaučių alveoles. Smulkesnės už 0,5 μm dalelės pasiekia plaučių alveoles ir gali jose nusėsti, tam tikra dalis per alveoles patenka į kraują. Kietųjų dalelių poveikyje gali išsivystyti kvėpavimo takų ligos (astma, bronchitas, emfizema), sutrikti širdies veikla (širdies priepuolis) ir išsivystyti plaučių vėžys.

Kietosios dalelės neigiamai veikia augalų vystymąsi ir augimą; jos sukelia įvairių medžiagų pažeidimus (pavyzdžiui, metalų koroziją, padengia nešvarumais namus ir audinius ir kt.).

Anglies monoksidas (CO). Pagrindinis anglies monoksido šaltinis aplinkos ore transportas su vidaus degimo varikliais. CO susidaro degant skystam arba dujiniam naftos kurui. Daugiausia šio teršalo išmeta benzinu varomos transporto priemonės su „Otto“ tipo varikliais. Galimi taršos mažinimo būdai – automobilių parko atnaujinimas, katalizatorių naudojimas, tinkamas degimo procesų suregulavimas.

Patekęs į žmogaus organizmą per plaučius, CO reaguoja su hemoglobinu (deguonį nešančioji molekulė kraujyje), sudarydamas karboksihemoglobiną (COHb). Šis procesas sumažina kraujo gebėjimą pernešti deguonį, nes CO giminingumas hemoglobinui yra 200 kartų didesnis nei deguonies. Pažymėtina, kad karboksihemoglobino (COHb) lygis kraujyje tiesiogiai priklauso nuo CO koncentracijos aplinkos ore. Esant pastoviai CO koncentracijai, po tam tikro laiko nusistovi koncentracijų pusiausvyra, kuri vėl pakinta pasikeitus CO koncentracijai ore.

CO poveikyje suaktyvėja širdies ir kraujotakos sistemos ligos, suprastėja koordinacija ir laiko suvokimas. Manoma, kad CO aplinkos ore padidina širdies smūgio galimybę, neigiamai veikia vaisiaus vystymąsi.

TYRIMO REZULTATAI

Įvertinus gautus tyrimo rezultatus bei teršalų kilmę galima teigti, kad Klaipėdos rajono savivaldybės orą labiausiai teršia autotransporto išmetamosios dujos ir stambiųjų pramoninių ūkio subjektų teršalų išmetimai. Higieniniu požiūriu pagrindiniai teršalai: azoto dioksidas, sieros dioksidas. Dalinai aplinkos oro taršos lygis priklauso nuo autotransporto intensyvumo ir eismo organizavimo, gatvių važiuojamosios dalies pločio, vietovės reljefo, meteorologinių sąlygų. Taip pat oro kokybę įtakoja transporto priemonės variklio tipas, galingumas, techninė būklė, darbo režimas, naudojamas kuras. Autotransporto išmetamosios dujos patenka į žemiausią atmosferos sluoksnį, todėl sunkiai išsisklaido.

Žemiau esančiose lentelėse pateiktos 2023 m. vykdytų antropogeninės oro taršos tyrimų duomenys.

3 lentelė

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos oro taršos NO₂ tyrimo rezultatų suvestinė

Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinacių sistemoje		Tyrimo rezultatas, µg/m ³				Metinis vidurkis, µg/m ³	Ribinė vertė, µg/m ³
		X	Y	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
1	Ties Klaipėdos g. 15 (prie Gargždų kultūros centro), Gargždų m.	336474	6178210	10,85	14,21	14,34	16,97	14,09	40
2	Gargždų parko teritorijoje, Gargždų m.	337002	6178463	7,86	7,39	6,02	6,87	7,04	40
3	Ties Vasario 16-osio g. ir Pievų g. sankryža, Gargždų m.	336410	6179508	8,72	9,85	8,18	9,16	8,98	40
4	Ties Stalių tak. 2, Gargždų m.	333801	6176684	8,46	6,68	8,42	9,91	8,37	40
5	Ties Ažuolo g. 17, Vėžaičių mst.	340737	6178327	14,54	11,49	11,75	12,51	12,57	40
6	Ties Jubiliejaus g. ir Sodų g. sankryža, Jakų k.	324832	6177206	18,93	13,82	17,59	18,76	17,28	40
7	Ties Budrikų g. 2, Budrikų k.	326059	6176277	11,59	9,50	11,61	13,79	11,62	40
8	ties Naujoji g. 2, Purmalių k.	321473	6186326	14,07	17,45	20,76	21,98	18,57	40
9	Ties Sarčių g. 16, Šimkų k.	326206	6188999	8,01	5,85	5,85	6,90	6,65	40
10	Ties Grauminės g. 4, Grauminės k.	330633	6187747	10,03	7,02	8,38	10,33	8,94	40
11	Ties Klaipėdos g. 31 (prie Ketvergių pagrindinės m-klos), Ketvergių k.	329419	6171004	12,72	13,10	13,87	14,13	13,46	40
12	Ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručeikių k.	326787	6169296	8,59	10,65	10,55	10,95	10,19	40
13	Ties Lenktoji g. 25, Toleikių k.	327262	6171569	8,40	7,06	6,75	6,90	7,28	40
14	Ties Klaipėdos g. 14, Priekulės m.	330842	6161189	12,00	14,16	12,07	12,58	12,70	40
15	Ties Sudmantų g ir Sendvario g. sankryža, Sudmantų k.	324590	6177966	12,74	10,45	8,13	10,22	10,39	40
16	Ties Ežero g. ir Pakrantės g. sankryža, Slengių k.	323703	6182449	8,80	7,57	7,08	6,69	7,54	40

4 lentelė

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybės aplinkos oro taršos SO₂ tyrimo rezultatų suvestinė

Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinacių sistemoje		Tyrimo rezultatas, µg/m ³				Metinis vidurkis*, µg/m ³	Ribinė vertė, µg/m ³
		X	Y	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
1	Ties Klaipėdos g. 15 (prie Gargždų kultūros centro), Gargždų m.	336474	6178210	a<3,15	a<3,15	a<3,15	3,91	2,16	20
2	Gargždų parko teritorijoje, Gargždų m.	337002	6178463	a<3,15	3,63	4,36	4,55	3,53	20
3	Ties Vasario 16-osio g. ir Pievų g. sankryža, Gargždų m.	336410	6179508	a<3,15	a<3,15	a<3,15	a<3,15	1,57	20
4	Ties Stalių tak. 2, Gargždų m.	333801	6176684	a<3,15	a<3,15	a<3,15	a<3,15	1,57	20
5	Ties Ažuolo g. 17, Vėžaičių mst.	340737	6178327	a<3,15	3,81	3,24	a<3,15	2,55	20
6	Ties Jubiliejaus g. ir Sodų g. sankryža, Jakų k.	324832	6177206	a<3,15	3,16	a<3,15	a<3,15	1,97	20
7	Ties Budrikų g. 2, Budrikų k.	326059	6176277	a<3,15	a<3,15	a<3,15	a<3,15	1,57	20
8	Ties Naujoji g. 2, Purmalių k.	321473	6186326	a<3,15	a<3,15	a<3,15	3,91	2,16	20
9	Ties Sarčių g. 16, Šimkų k.	326206	6188999	a<3,15	a<3,15	a<3,15	3,69	2,10	20
10	Ties Grauminės g. 4, Grauminės k.	330633	6187747	a<3,15	a<3,15	3,16	a<3,15	1,97	20
11	Ties Klaipėdos g. 31 (prie Ketvergių pagrindinės m-klos), Ketvergių k.	329419	6171004	a<3,15	a<3,15	a<3,15	a<3,15	1,57	20
12	Ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručiškių k.	326787	6169296	a<3,15	a<3,15	3,27	3,56	2,49	20
13	Ties Lenktoji g. 25, Toleikių k.	327262	6171569	a<3,15	a<3,15	a<3,15	a<3,15	1,57	20
14	Ties Klaipėdos g. 14, Priekulės m.	330842	6161189	a<3,15	3,71	4,08	4,59	3,49	20
15	Ties Sudmantų g. ir Sendvario g. sankryža, Sudmantų k.	324590	6177966	a<3,15	a<3,15	a<3,15	a<3,15	1,57	20
16	Ties Ežero g. ir Pakrantės g. sankryža, Slengių k.	323703	6182449	a<3,15	a<3,15	a<3,15	3,43	2,04	20

Čia:

a< - mažiau tyrimo metodo aptikimo ribos;

* - metinis vidurkis apskaičiuotas naudojant pusę tyrimo metodo nustatymo ribos..

5 lentelė

2023 m. Klaipėdos rajono aplinkos oro taršos LOJ tyrimo rezultatų suvestinė

Matavimo vietos ID	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinatinių sistemoje		Analitė	Tyrimo rezultatas, µg/m ³				Metinis vidurkis*, µg/m ³	Ribinė vertė, µg/m ³
	X	Y		I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
1	336474	6178210	Benzenas	0,81	1,03	0,84	0,81	0,87	5
			Toluenas	0,72	0,64	0,76	0,89	0,75	600
			Etilbenzenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,61	0,34	20
			m/p-ksilenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,60	0,34	200
			o-ksilenas	0,53	a<0,51	a<0,51	0,60	0,41	200
2	337002	6178463	Benzenas	0,63	0,81	0,75	0,88	0,77	5
			Toluenas	0,56	0,63	0,76	0,83	0,70	600
			Etilbenzenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,54	0,33	20
			m/p-ksilenas	0,84	0,97	1,05	0,74	0,90	200
			o-ksilenas	0,53	0,58	a<0,51	a<0,51	0,40	200
3	336410	6179508	Benzenas	0,82	0,78	0,82	0,84	0,82	5
			Toluenas	0,75	0,98	0,79	0,89	0,85	600
			Etilbenzenas	0,55	0,56	a<0,51	0,62	0,50	20
			m/p-ksilenas	0,53	a<0,51	a<0,51	0,59	0,41	200
			o-ksilenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,58	0,34	200
4	333801	6176684	Benzenas	0,89	1,41	1,43	1,73	1,37	5
			Toluenas	1,40	1,33	1,41	1,7	1,46	600
			Etilbenzenas	0,79	0,59	0,67	0,71	0,69	20
			m/p-ksilenas	1,23	1,37	1,16	1,2	1,24	200
			o-ksilenas	0,83	1,06	1,06	1,09	1,01	200
5	340737	6178327	Benzenas	0,71	0,82	0,8	0,9	0,81	5
			Toluenas	0,53	0,62	0,65	0,66	0,62	600
			Etilbenzenas	0,61	a<0,51	a<0,51	0,53	0,41	20
			m/p-ksilenas	0,55	0,52	0,63	0,74	0,61	200
			o-ksilenas	0,53	a<0,51	a<0,51	0,53	0,39	200
6	324832	6177206	Benzenas	0,66	0,77	0,93	1,06	0,86	5
			Toluenas	0,69	0,7	0,8	0,88	0,77	600
			Etilbenzenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,6	0,34	20
			m/p-ksilenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,25	200
			o-ksilenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,25	200
7	326059	6176277	Benzenas	1,07	0,92	1,32	1,56	1,22	5
			Toluenas	0,88	0,86	0,86	1,05	0,91	600
			Etilbenzenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,62	0,35	20
			m/p-ksilenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,57	0,33	200
			o-ksilenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,64	0,35	200
8	321473	6186326	Benzenas	1,33	1,3	1,47	1,8	1,48	5
			Toluenas	0,76	0,65	0,76	0,85	0,76	600
			Etilbenzenas	0,74	0,92	0,97	0,98	0,90	20

			m/p-ksilenas	0,84	0,84	0,67	0,83	0,80	200
			o-ksilenas	0,57	a<0,51	a<0,51	0,56	0,41	200
9	326206	6188999	Benzenas	0,69	0,74	0,87	0,89	0,80	5
			Toluenas	0,52	0,54	0,77	0,77	0,65	600
			Etilbenzenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,69	0,36	20
			m/p-ksilenas	0,72	0,54	0,7	0,59	0,64	200
			o-ksilenas	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,54	0,33	200
10	330633	6187747	Benzenas	0,61	0,57	1,03	1,05	0,82	5
			Toluenas	0,75	1,01	0,94	0,99	0,92	600
			Etilbenzenas	0,62	0,57	0,58	0,63	0,60	20
			m/p-ksilenas	0,87	0,62	0,69	0,68	0,72	200
			o-ksilenas	0,63	0,56	a<0,51	0,56	0,50	200
11	329419	6171004	Benzenas	0,99	1,13	1,12	1,26	1,13	5
			Toluenas	1,30	1,44	1,01	1,16	1,23	600
			Etilbenzenas	0,57	0,72	0,67	0,81	0,69	20
			m/p-ksilenas	0,77	0,89	0,87	0,84	0,84	200
			o-ksilenas	0,60	0,53	0,53	0,55	0,55	200
12	326787	6169296	Benzenas	0,78	0,86	0,93	1,09	0,92	5
			Toluenas	0,81	0,96	0,79	0,9	0,87	600
			Etilbenzenas	0,86	0,76	0,8	0,96	0,85	20
			m/p-ksilenas	0,83	1,08	a<0,51	0,61	0,69	200
			o-ksilenas	0,59	a<0,51	a<0,51	a<0,51	0,34	200
13	327262	6171569	Benzenas	1,03	1,03	0,89	1,13	1,02	5
			Toluenas	0,96	0,98	0,75	0,97	0,92	600
			Etilbenzenas	0,72	0,62	a<0,51	0,65	0,56	20
			m/p-ksilenas	1,35	1,09	a<0,51	a<0,51	0,74	200
			o-ksilenas	0,59	0,68	0,65	a<0,51	0,54	200
14	330842	6161189	Benzenas	0,99	1,22	1,43	1,55	1,30	5
			Toluenas	1,59	1,97	1,17	1,49	1,56	600
			Etilbenzenas	0,68	0,73	0,89	0,9	0,80	20
			m/p-ksilenas	0,90	0,76	0,78	0,77	0,80	200
			o-ksilenas	0,54	0,78	0,81	0,69	0,71	200
15	324590	6177966	Benzenas	1,02	1,14	0,97	1,19	1,08	5
			Toluenas	0,77	0,87	0,77	0,8	0,80	600
			Etilbenzenas	0,52	0,67	0,62	0,75	0,64	20
			m/p-ksilenas	0,75	0,97	a<0,51	0,7	0,67	200
			o-ksilenas	a<0,51	0,62	0,61	0,61	0,52	200
16	323703	6182449	Benzenas	1,33	1,41	1,29	1,57	1,40	5
			Toluenas	1,22	1,49	1,68	1,71	1,53	600
			Etilbenzenas	0,77	0,88	0,99	1,07	0,93	20
			m/p-ksilenas	0,84	0,80	0,69	0,67	0,75	200
			o-ksilenas	0,67	0,54	a<0,51	0,65	0,53	200

Čia:

a< - mažiau tyrimo metodo aptikimo ribos;

* - metinis vidurkis apskaičiuotas naudojant pusę tyrimo metodo nustatymo ribos..

6 lentelė

2023 m. Klaipėdos rajono aplinkos oro taršos KD₁₀ tyrimo rezultatų suvestinė

Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinačių sistemoje		Tyrimo rezultatas, µg/m ³				Metinis vidurkis, µg/m ³	Ribinė vertė, µg/m ³
		X	Y	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
1	ties Klaipėdos g. 15 (prie Gargždų kultūros centro), Gargždų m.	336474	6178210	31,02	18,8	15,2	16,9	16,90	50
2	Gargždų parko teritorijoje, Gargždų m.	337002	6178463	17,10	11,4	17,6	14,2	14,20	50
3	ties Vasario 16-osio g. ir Pievų g. sankryža, Gargždų m.	336410	6179508	39,55	41,2	33,1	25,1	25,10	50
4	ties Stalių tak. 2, Gargždų m.	333801	6176684	28,63	20,3	13,8	12,9	12,90	50
5	ties Ažuolo g. 17, Vėžaičių mst.	340737	6178327	18,91	15,7	12,4	15,7	15,70	50
6	ties Jubiliejaus g. ir Sodų g. sankryža, Jakų k.	324832	6177206	28,45	24,6	20,9	13,5	13,50	50
7	ties Budrikų g. 2, Budrikų k.	326059	6176277	33,37	30,1	31,7	10,6	10,60	50
8	ties Naujoji g. 2, Purmalių k.	321473	6186326	21,85	13,2	10,5	18,4	18,40	50
9	ties Sarčių g. 16, Šimkų k.	326206	6188999	39,00	37,9	14,7	26,2	26,20	50
10	ties Grauminės g. 4, Grauminės k.	330633	6187747	36,97	31,8	21,2	14,0	14,00	50
11	ties Klaipėdos g. 31 (prie Ketvergių pagrindinės m-klos), Ketvergių k.	329419	6171004	30,66	17,2	19,5	18,7	18,70	50
12	ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručiškių k.	326787	6169296	26,20	14,0	18,0	20,6	20,60	50
13	ties Lenktoji g. 25, Toleikių k.	327262	6171569	23,13	19,6	13,1	17,9	17,90	50
14	ties Klaipėdos g. 14, Priekulės m.	330842	6161189	29,11	29,1	30,9	15,7	15,70	50
15	ties Sudmantų g. ir Sendvario g. sankryža, Sudmantų k.	324590	6177966	39,77	42,7	39,2	40,2	40,20	50
16	ties Ežero g. ir Pakrantės g. sankryža, Slengių k.	323703	6182449	32,15	12,6	9,7	19,5	19,50	50

7 lentelė

2023 m. Klaipėdos rajono aplinkos oro taršos KD_{2,5} tyrimo rezultatų suvestinė

Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinačių sistemoje		Tyrimo rezultatas, µg/m ³				Metinis vidurkis, µg/m ³	Ribinė vertė, µg/m ³
		X	Y	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
1	ties Klaipėdos g. 15 (prie Gargždų kultūros centro), Gargždų m.	336474	6178210	16	9	8	11	11	20
10	ties Grauminės g. 4, Grauminės k.	330633	6187747	10	7	5	6	7	20

8 lentelė

2023 m. Klaipėdos rajono aplinkos oro taršos CO tyrimo rezultatų suvestinė

Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinacių sistemoje		Tyrimo rezultatas, mg/m ³				Metinis vidurkis, mg/m ³	Ribinė vertė, mg/m ³
		X	Y	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
1	ties Klaipėdos g. 15 (prie Gargždų kultūros centro), Gargždų m.	336474	6178210	0,43	0,29	0,22	0,35	0,32	10
2	Gargždų parko teritorijoje, Gargždų m.	337002	6178463	0,39	0,20	0,19	0,30	0,27	10
3	ties Vasario 16-osio g. ir Pievų g. sankryža, Gargždų m.	336410	6179508	0,48	0,31	0,28	0,29	0,34	10
4	ties Stalių tak. 2, Gargždų m.	333801	6176684	0,41	0,27	0,17	0,42	0,32	10
5	ties Ažuolo g. 17, Vėžaičių mst.	340737	6178327	0,34	0,19	0,10	0,33	0,24	10
6	ties Jubiliejaus g. ir Sodų g. sankryža, Jakų k.	324832	6177206	0,30	0,24	0,14	0,25	0,23	10
7	ties Budrikų g. 2, Budrikų k.	326059	6176277	0,47	0,33	0,29	0,31	0,35	10
8	ties Naujoji g. 2, Purmalių k.	321473	6186326	0,45	0,17	0,15	0,28	0,26	10
9	ties Sarčių g. 16, Šimkų k.	326206	6188999	0,32	0,22	0,11	0,21	0,22	10
10	ties Grauminės g. 4, Grauminės k.	330633	6187747	0,51	0,41	0,30	0,34	0,39	10
11	ties Klaipėdos g. 31 (prie Ketvergių pagrindinės m-klos), Ketvergių k.	329419	6171004	0,38	0,30	0,27	0,27	0,31	10
12	ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručeikių k.	326787	6169296	0,44	0,23	0,18	0,23	0,27	10
13	ties Lenktoji g. 25, Toleikių k.	327262	6171569	0,29	0,18	0,16	0,20	0,21	10
14	ties Klaipėdos g. 14, Priekulės m.	330842	6161189	0,33	0,19	0,12	0,24	0,22	10
15	ties Sudmantų g ir Sendvario g. sankryža, Sudmantų k.	324590	6177966	0,50	0,32	0,29	0,28	0,35	10
16	ties Ežero g. ir Pakrantės g. sankryža, Slengių k.	323703	6182449	0,40	0,16	0,11	0,22	0,22	10

9 lentelė

Kvapus lydinčių medžiagų, amoniako (NH₃), tyrimo rezultatų suvestinė

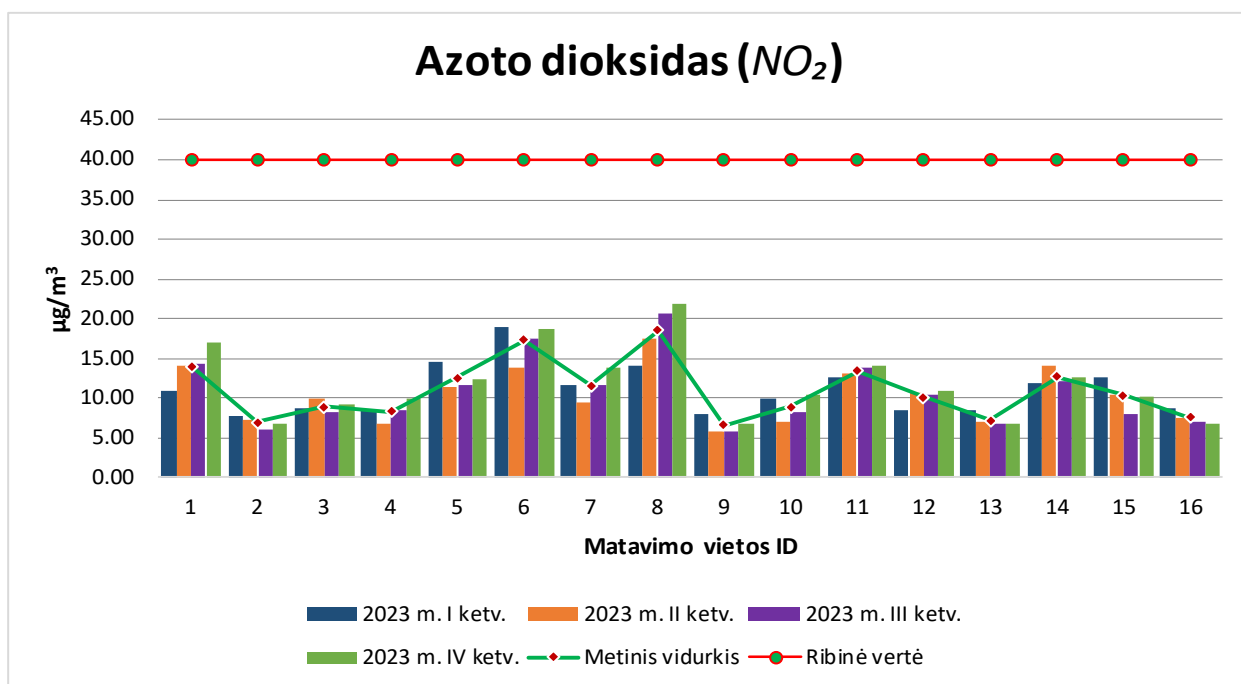
Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinacių sistemoje		Tyrimo rezultatas, µg/m ³				Metinis vidurkis, µg/m ³	Ribinė vertė, µg/m ³ (Pusės valandos)
		X	Y	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
12	ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručeikių k.	326787	6169296	14,40	13,28	22,16	16,31	16,54	200
13	ties Lenktoji g. 25, Toleikių k.	327262	6171569	11,48	8,19	14,93	8,05	10,66	200

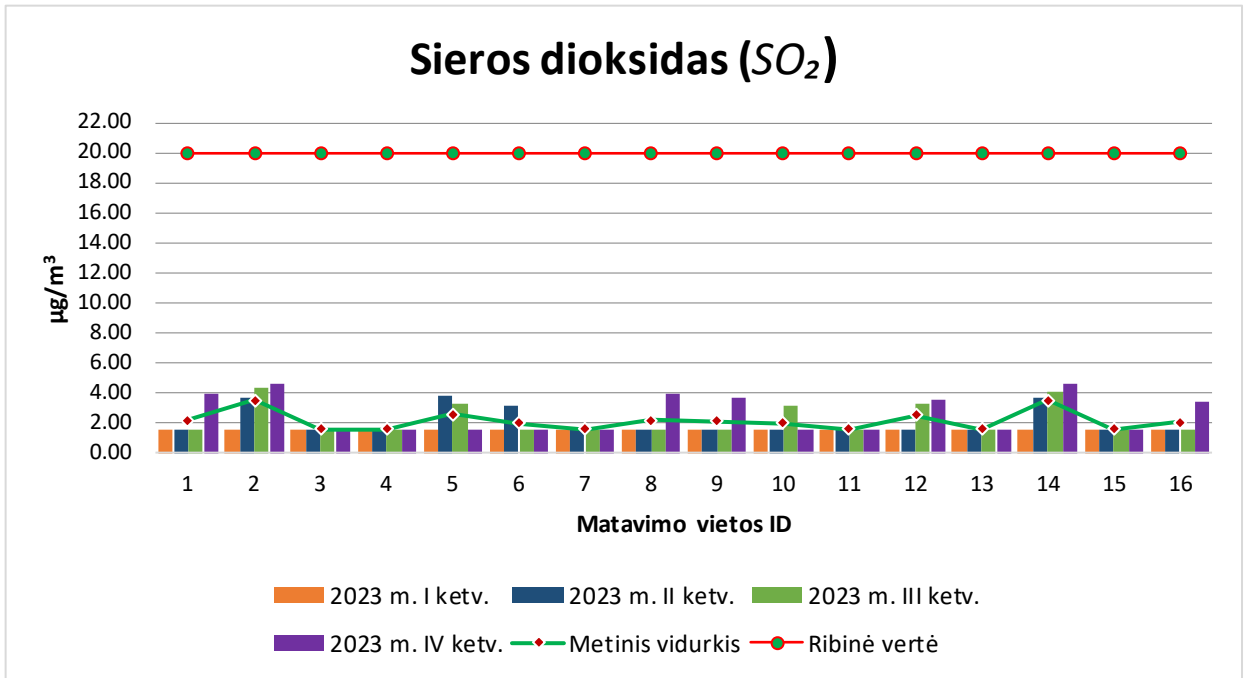
10 lentelė

Kvapus lydinčių medžiagų, sieros vandenilio (H₂S), tyrimo rezultatų suvestinė

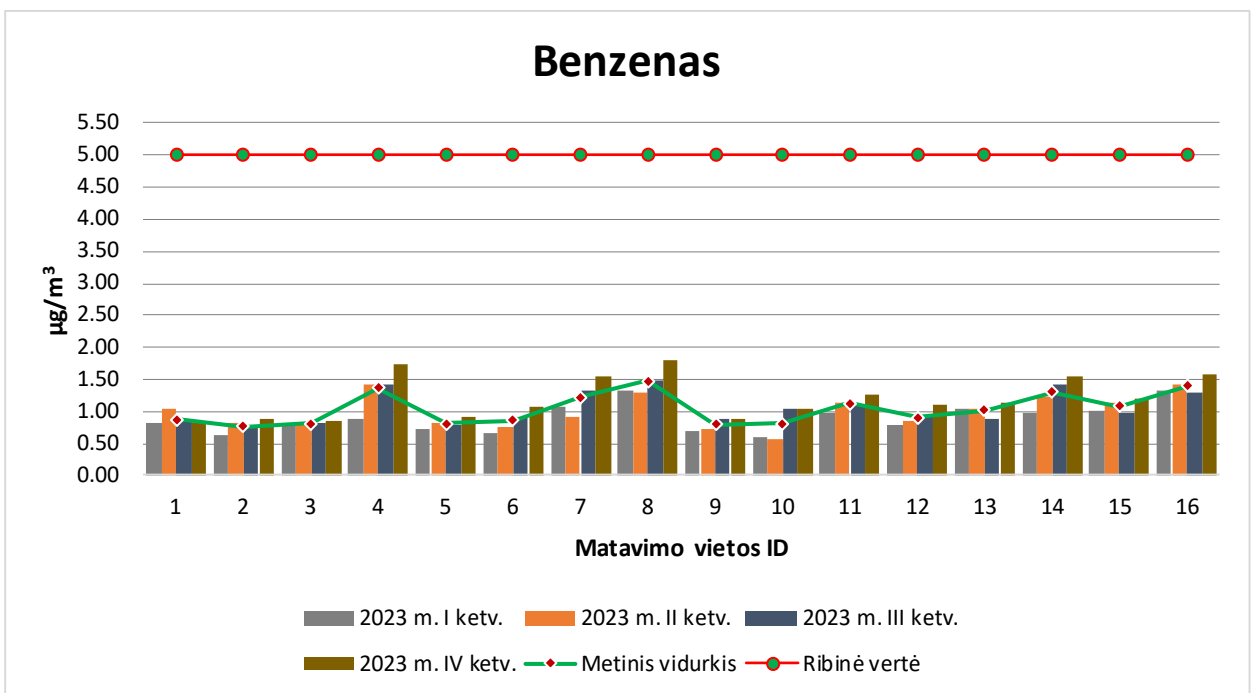
Matavimo vietos ID	Matavimo vietos pavadinimas	Matavimo vietos koordinatės LKS 94 koordinačių sistemoje		Tyrimo rezultatas, µg/m ³				Metinis vidurkis, µg/m ³	Ribinė vertė, µg/m ³ (Pusės valandos)
		X	Y	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.		
12	ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručiškių k.	326787	6169296	0,36	0,53	0,33	0,37	0,40	8
13	ties Lenktoji g. 25, Toleikių k.	327262	6171569	0,30	0,42	0,37	0,34	0,36	8

Žemiau esančiuose grafikuose pateiktos 2023 m. atliktų aplinkos oro tyrimo rezultatų vizualizacijos.

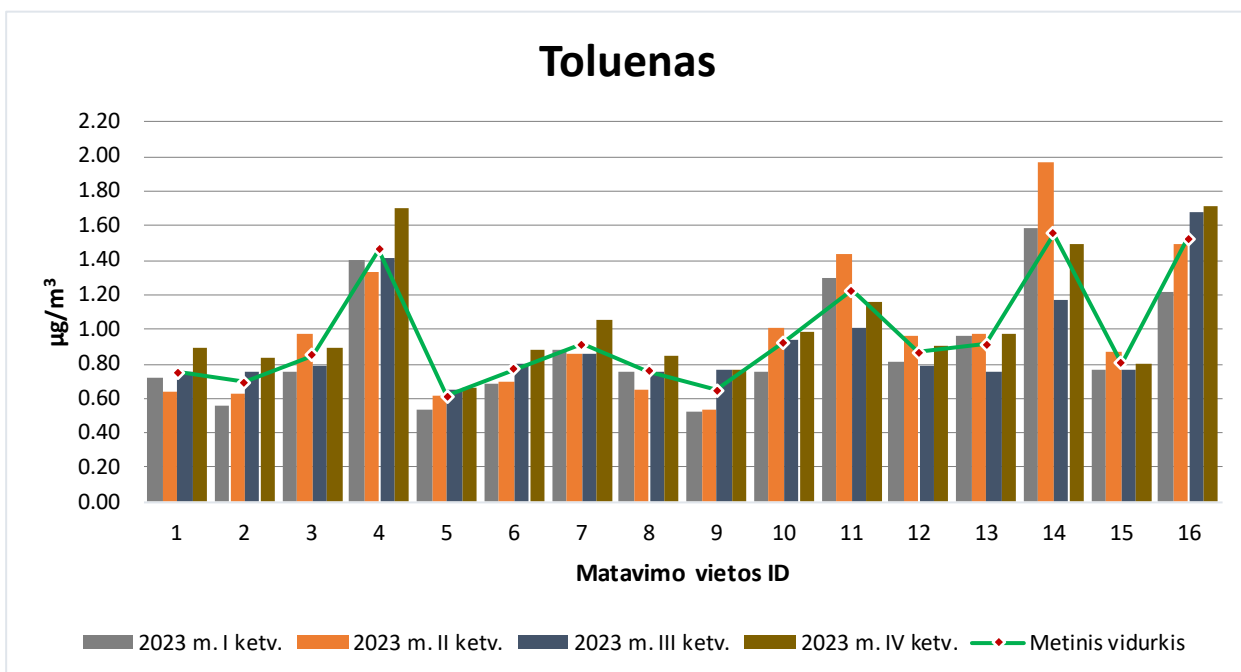
5 pav. NO₂ koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose

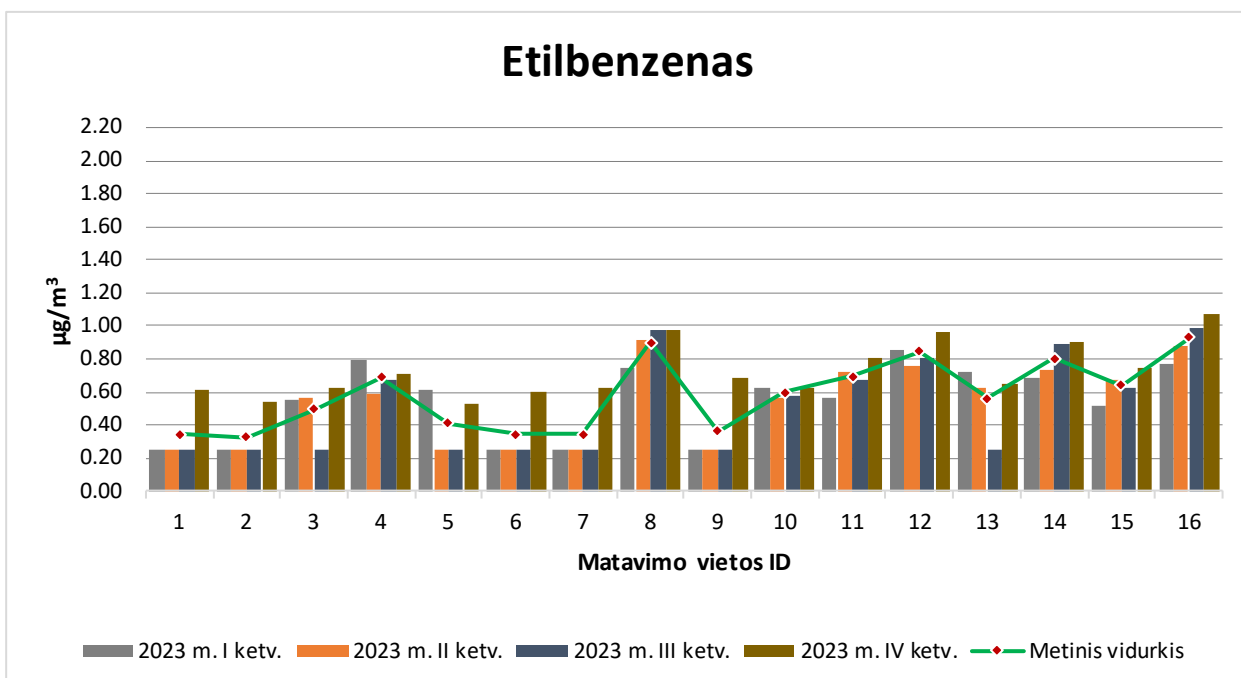
6 pav. SO₂ koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose

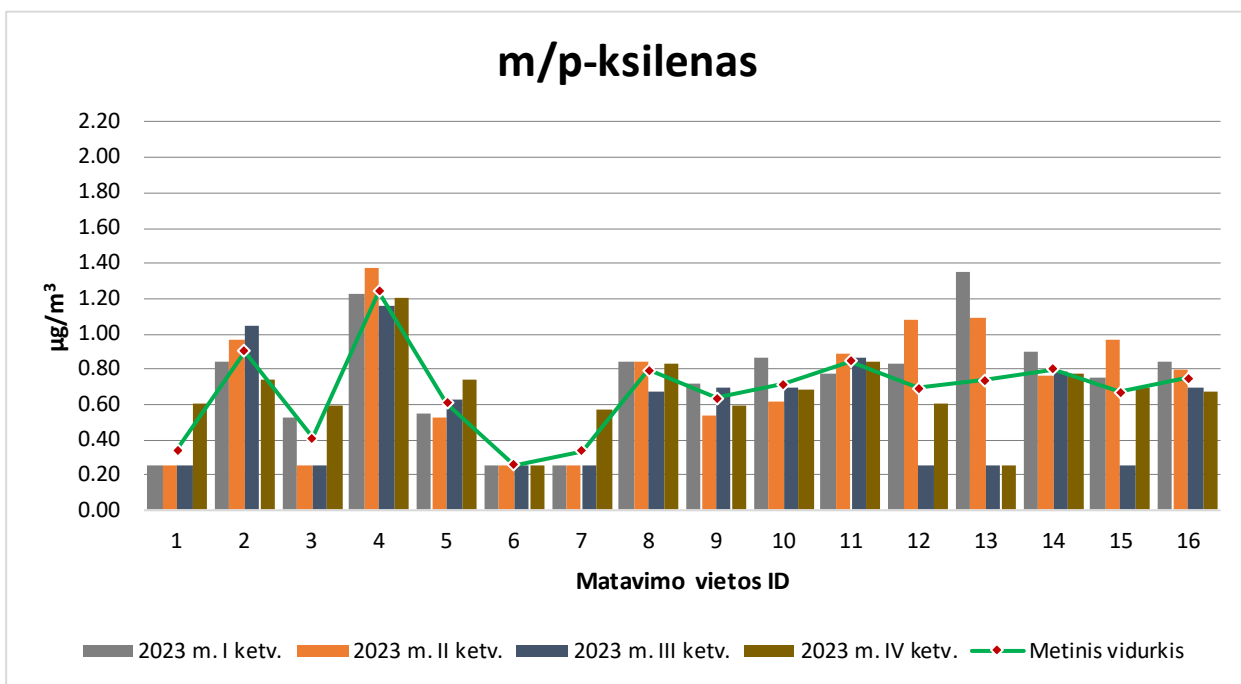
7 pav. Benzeno koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose

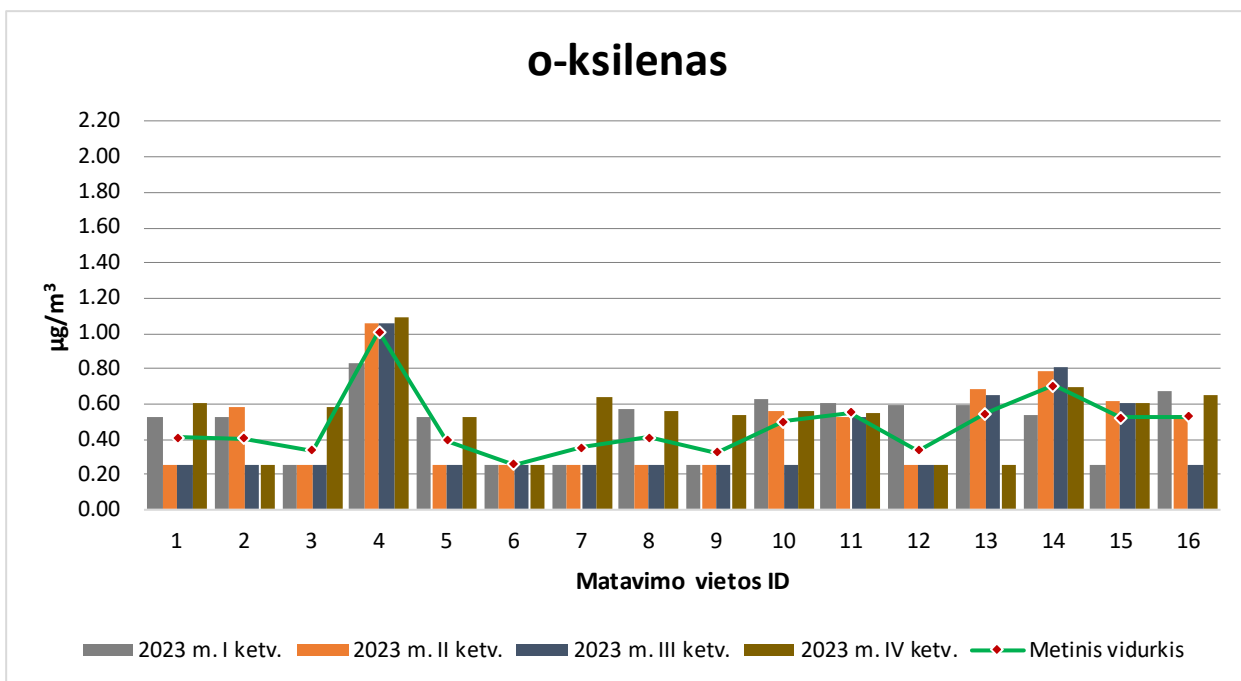
8 pav. Tolueno koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose. (Ribinė vertė $600 \mu\text{g}/\text{m}^3$ grafike neatvaizduojama, nes gautos tolueno koncentracijos ženkliai mažesnės už ribinę vertę)

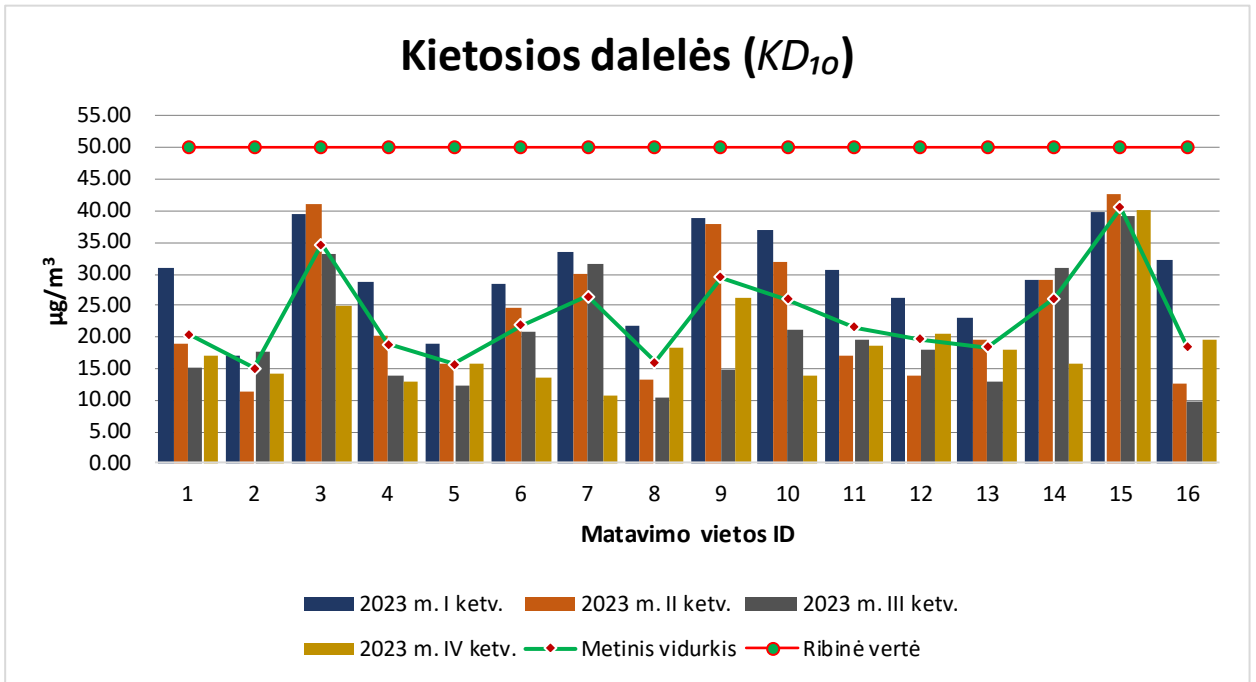
9 pav. Etilbenzeno koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose. (Ribinė vertė $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ grafike neatvaizduojama, nes gautos etilbenzeno koncentracijos ženkliai mažesnės už ribinę vertę)

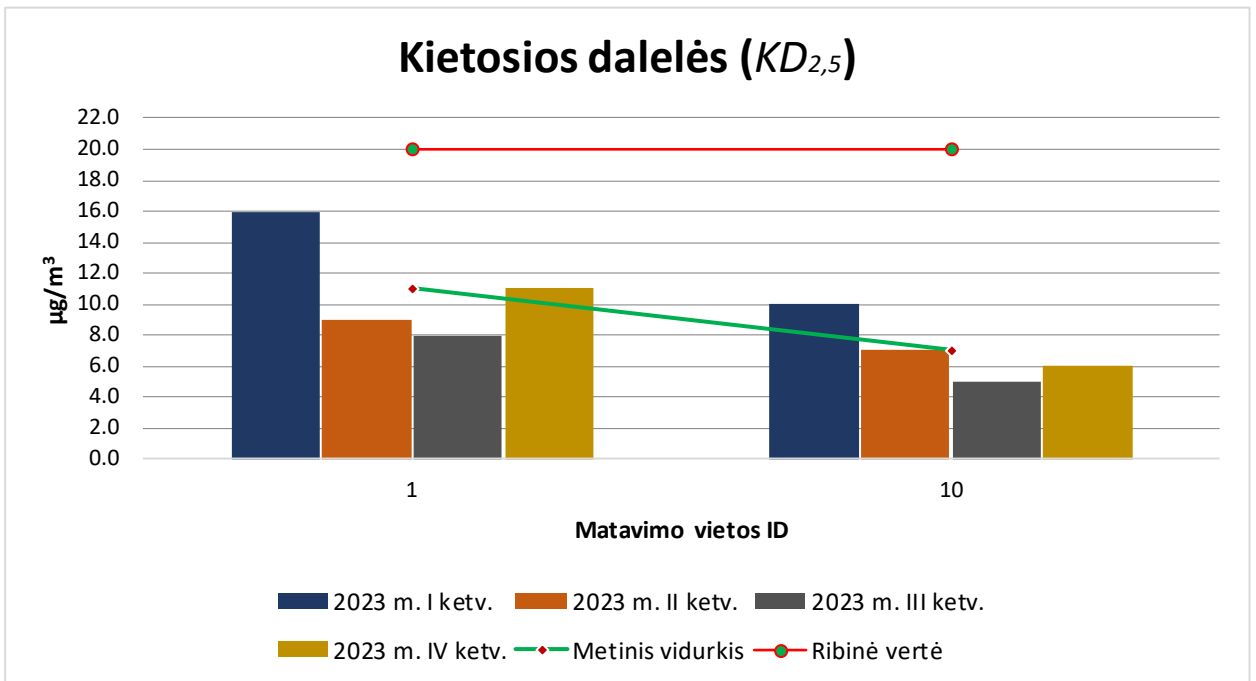
10 pav. m/p-ksileno koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose. (Ribinė vertė 200 µg/m³ neatvaizduojama, nes gautos m/p-ksileno koncentracijos ženkliai mažesnės už ribinę vertę)

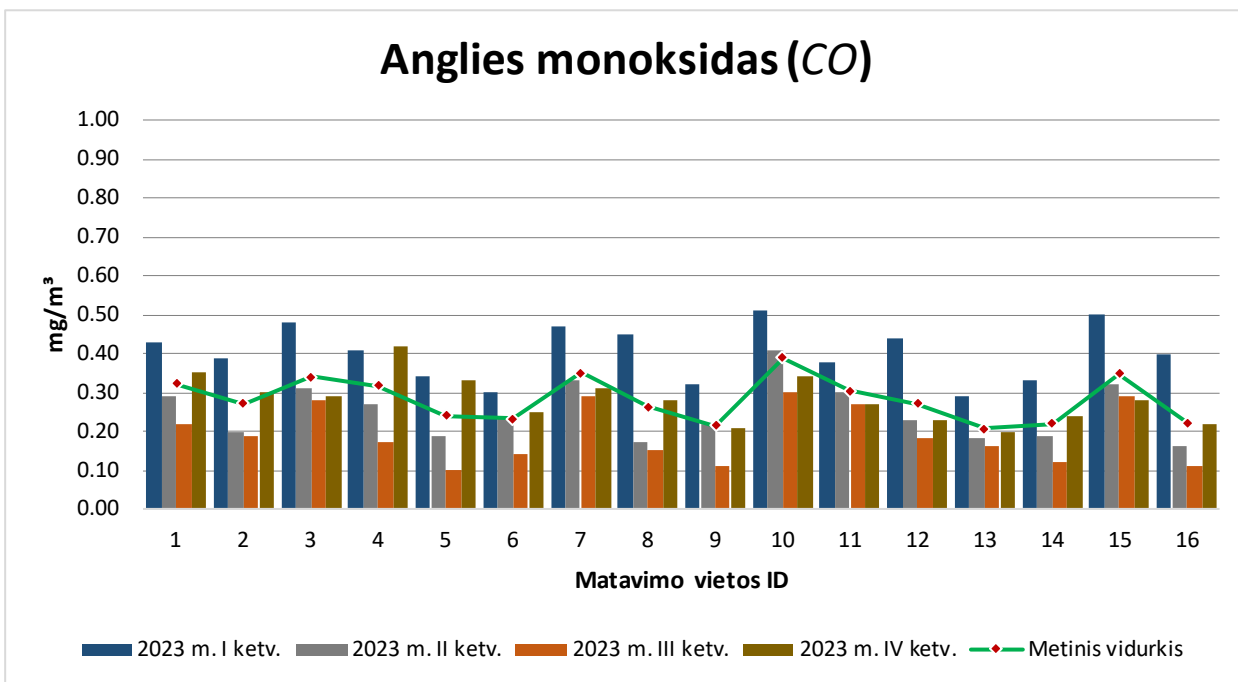
11 pav. o-ksileno koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose. (Ribinė vertė 200 µg/m³ grafike neatvaizduojama, nes gautos o-ksileno koncentracijos ženkliai mažesnės už ribinę vertę)

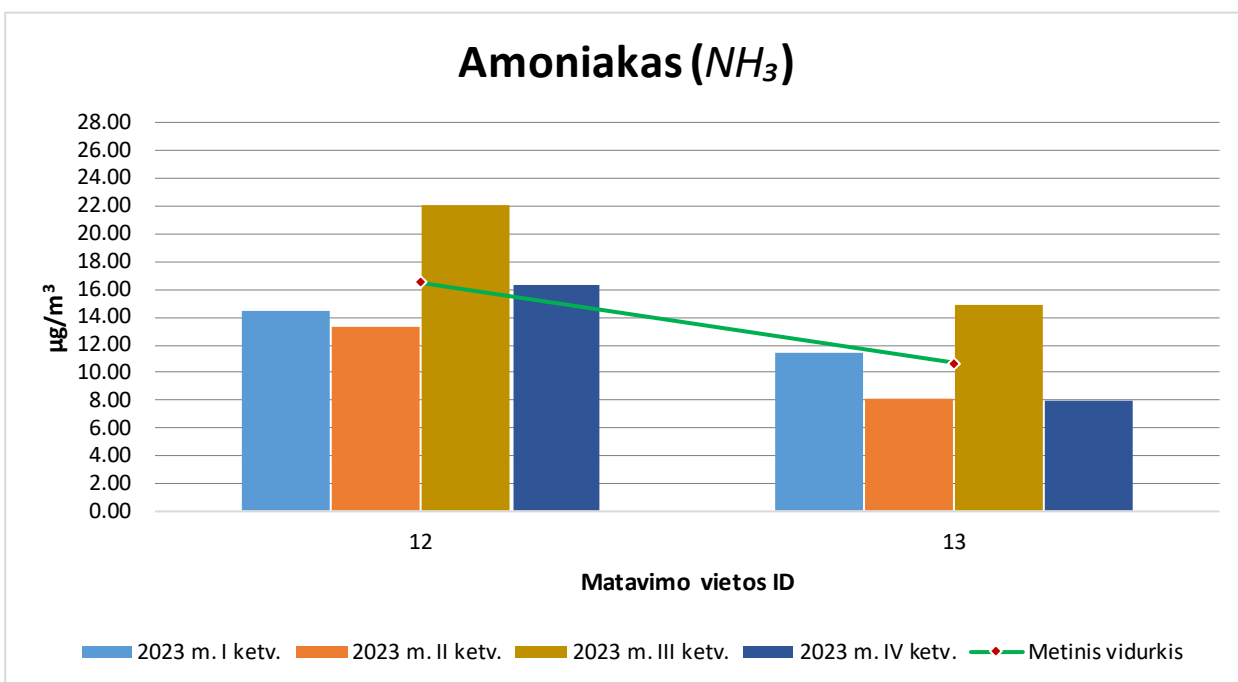
12 pav. KD_{10} koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose

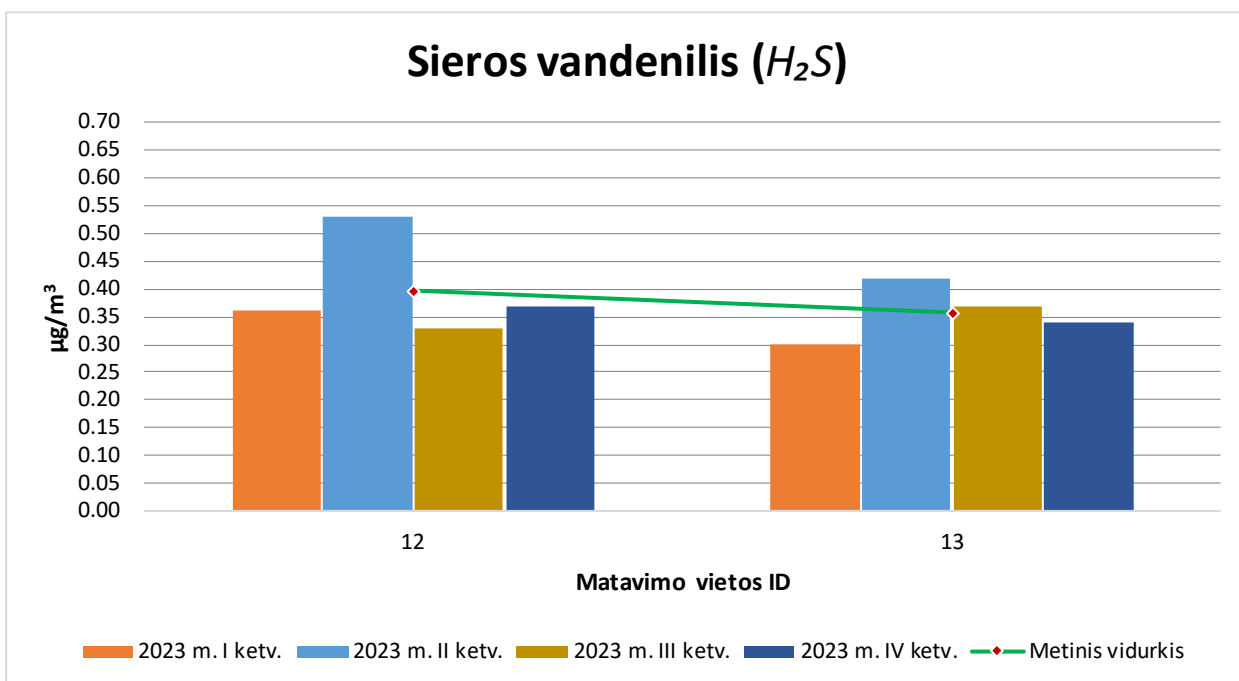
13 pav. $KD_{2,5}$ koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose

14 pav. CO koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose. (Ribinė vertė 10 mg/m³ grafike neatvaizduojama, nes gautos CO koncentracijų vertės ženkliai mažesnės už ribinę vertę)

15 pav. Kvapus lydinčių medžiagų, amoniako (NH₃), koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose. (Ribinė vertė 200 µg/m³ grafike neatvaizduojama, nes gautos NH₃ koncentracijos ženkliai mažesnės už ribinę vertę)

16 pav. Kvapus lydinčių medžiagų, sieros vandenilio (H_2S), koncentracijų pasiskirstymas Klaipėdos rajone, nustatytose matavimų vietose. (Ribinė vertė $8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ grafike neatvaizduojama, nes gautos H_2S koncentracijos ženkliai mažesnės už ribinę vertę)

III. IŠVADOS

Išnagrinėjus 2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijoje atliktas antropogeninės oro taršos tyrimo rezultatų suvestines matyti, kad NO_2 , SO_2 , lakiųjų organinių junginių (benzeno, tolueno, etilbenzeno, m/p-ksileno ir o-ksileno) taip pat KD_{10} , $\text{KD}_{2,5}$, CO , NH_3 ir H_2S koncentracijų pasiskirstymo Klaipėdos rajono savivaldybės teritorijos aplinkos ore dinamika yra susijusi su transporto tarša, energetikos įmonių bei individualių namų šildymo įrenginių tarša, pakeltąja (sausis ir nevalyti savivaldybės susisiekimo komunikacijų dangų paviršiai) tarša, žolės deginimu, statybos darbais, javapjūtės veiklomis, teršalų pernešimu iš kitų šalių bei vidutiniškai nepalankiomis meteorologinėmis sąlygomis aplinkos oro teršalų sklaidai.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **azoto dioksido** (NO_2) koncentracija įvairavo nuo $5,85 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $21,98 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Iš turimų duomenų suskaičiuotas NO_2 koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo $6,65 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $18,57 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Santykinai didžiausias azoto dioksido koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Naujoji g. 2, Purmalių k., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **sieros dioksido** (SO_2) koncentracija keitėsi nuo mažiau nei tyrimo metodo nustatyta aptikimo riba, t. y. nuo $<3,15 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $4,59 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Apskaičiuotas SO_2 koncentracijos metinis vidurkis (naudota pusė

tyrimo metodo nustatymo ribos) keitėsi nuo $1,57 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $3,53 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Santykinai didžiausias sieros dioksido koncentracijos vidurkis apskaičiuotas Gargždų parko teritorijoje, Gargždų m., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **benzeno** koncentracija keitėsi nuo $0,57 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,80 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Iš turimų duomenų suskaičiuotas benzeno koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo $0,77 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,48 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Santykinai didžiausias benzeno koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Naujoji g. 2, Purmalių k., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **tolueno** koncentracija keitėsi nuo $0,52 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,97 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Iš turimų duomenų suskaičiuotas tolueno koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo $0,62 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,56 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Santykinai didžiausias tolueno koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Klaipėdos g. 14, Priekulės m., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **etilbenzeno** koncentracija keitėsi nuo mažiau nei tyrimo metodo nustatyta aptikimo riba, t. y. nuo $a < 0,51 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,07 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Apskaičiuotas etilbenzeno koncentracijos metinis vidurkis (naudota pusė tyrimo metodo nustatymo ribos) keitėsi nuo $0,33 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $0,93 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Santykinai didžiausias etilbenzeno koncentracijos vidurkis apskaičiuotas ties Ežero g. ir Pakrantės g. sankryža, Slengių k., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **m/p-ksileno** koncentracija keitėsi nuo mažiau nei tyrimo metodo nustatyta aptikimo riba, t. y. nuo $a < 0,51 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,37 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Apskaičiuotas m/p-ksileno koncentracijos metinis vidurkis (naudota pusė tyrimo metodo nustatymo ribos) keitėsi nuo $0,25 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,24 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Santykinai didžiausias m/p-ksileno koncentracijos vidurkis apskaičiuotas ties Stalių tak. 2, Gargždų m., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **o-ksileno** koncentracija keitėsi nuo mažiau nei tyrimo metodo nustatyta aptikimo riba, t. y. nuo $a < 0,51 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,09 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Apskaičiuotas o-ksileno koncentracijos metinis vidurkis (naudota pusė tyrimo metodo nustatymo ribos) keitėsi nuo $0,25 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $1,01 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Santykinai didžiausias o-ksileno koncentracijos vidurkis apskaičiuotas ties Stalių tak. 2, Gargždų m., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **kietųjų dalelių (KD₁₀)** koncentracija įvairavo nuo $9,70 \mu\text{g}/\text{m}^3$ iki $42,70 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Iš turimų duomenų suskaičiuotas

KD₁₀ koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo 15,08 µg/m³ iki 40,47 µg/m³. Santykinai didžiausias kietųjų dalelių (KD₁₀) koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Sudmantų g. ir Sendvario g. sankryža, Sudmantų k., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **kietųjų dalelių (KD_{2,5})** koncentracija įvairavo nuo 5,0 µg/m³ iki 16,0 µg/m³. Iš turimų duomenų suskaičiuotas KD_{2,5} koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo 7,0 µg/m³ iki 11,0 µg/m³. Santykinai didžiausias kietųjų dalelių (KD_{2,5}) koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Klaipėdos g. 15 (prie Gargždų kultūros centro), Gargždų m., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos oro tyrimuose **anglies monoksido (CO)** koncentracija įvairavo nuo 0,10 mg/m³ iki 0,51 mg/m³. Iš turimų duomenų suskaičiuotas CO koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo 0,21 mg/m³ iki 0,39 mg/m³. Santykinai didžiausias anglies monoksido koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Grauminės g. 4, Grauminės k., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos ore kvapus lydinčių medžiagų tyrimuose **amoniako (NH₃)** koncentracija įvairavo nuo 8,05 µg/m³ iki 22,16 µg/m³. Iš turimų duomenų suskaičiuotas NH₃ koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo 10,66 µg/m³ iki 16,54 µg/m³. Santykinai didžiausias amoniako koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručeikių k., nustatytoje matavimo vietoje.

2023 m. Klaipėdos rajono savivaldybėje atliktuose aplinkos ore kvapus lydinčių medžiagų tyrimuose **sieros vandenilio (H₂S)** koncentracija įvairavo nuo 0,30 µg/m³ iki 0,53 µg/m³. Iš turimų duomenų suskaičiuotas H₂S koncentracijos metinis vidurkis keitėsi nuo 0,36 µg/m³ iki 0,40 µg/m³. Santykinai didžiausias sieros vandenilio koncentracijos vidurkis suskaičiuotas ties Geležinkelio ir Stotelės g. sankryža, Gručeikių k., nustatytoje matavimo vietoje.

Pažymėtina, kad Klaipėdos rajone, 2023 m. nebuvo užfiksuotų NO₂, SO₂, LOJ (lalieji organiniai junginiai: benzenas, toluenas, etilbenzenas, m/p-ksilenas ir o-ksilenas), KD₁₀, KD_{2,5}, CO, NH₃ ir H₂S koncentracijų nustatytų ribinių verčių viršijimų.

IV. REKOMENDACIJOS

Siūlomos oro taršos mažinimo priemonės:

1. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos plėtra, daugiabučių gyvenamųjų namų, valstybinių įstaigų pastatų modernizavimas, pastatų energetinio efektyvumo ir šiluminės varžos rodiklių gerinimas, centralizuotai tiekiamos šilumos nuostolių mažinimas;
2. Gyventojų skatinimas didesnę atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą individualių gyvenamųjų namų apšildymui, karšto vandens ruošimui, elektros gamybai;
3. Visuomenės skatinimas naudotis viešuoju transportu, pasirinkti mažiau taršias transporto priemones;
4. Ekologinis švietimas skatinant dalyvavimą ekologinės tematikos renginiuose.

Pažymėtina, kad didėjantis automobilių skaičius, transporto infrastruktūros plėtra yra pagrindinis faktorius, įtakojantis Klaipėdos rajono aplinkos oro kokybės rodiklius. Yra svarbu darnios tarpusavyje sąveikaujančios susisiekimo sistemos kūrime mažinti transporto srautų poveikį aplinkai, tolygiai vystyti vietinių kelių plėtrą, tobulinti ir plėtoti transporto infrastruktūrą. Minėtiems tikslams įgyvendinti svarbu išspręsti šiuos uždavinius:

- ✓ Krašto keliuose atlikti kelio dangos stiprinimą ir platinimą;
- ✓ Rekonstruoti kelius jungiančius a, b ir c kategorijos gyvenvietes;
- ✓ Rajono žvyrkelių asfaltavimo programos spartesnis įgyvendinimas;
- ✓ Miesto ir priemiestinio viešojo transporto sistemos plėtra, transporto techninės būklės gerinimas;
- ✓ Dviračių ir pėsčiųjų takų tiesimas gyvenvietėse ir už jų ribų;
- ✓ Degalinių tinklo plėtra.

V. LITERATŪRA

1. Aplinkos apsaugos agentūra. Aplinkos būklė 2010. Tik faktai, 2011;
2. Aplinkos apsaugos agentūra. Aplinkos būklė. 2011. Tik faktai, 2012;
3. Avogbe, P. H.; Ayi-Fanou, L.; Autrup, H.; Loft, S.; Fayomi, B.; Sanni, A.; Vinzents, P.; Møller, P. 2005. Ultrafine particulate matter and high-level benzene urban air pollution in relation to oxidative DNA damage. *Carcinogenesis* 26;
4. Colvile, R. N.; Hutchinson, E. J.; Warren, R. F. 2002. The transport sector as a source of air pollution. *Developments in Environmental Sciences* 1;
5. COM 1998 COM (1998) 591 final. Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE relating to limit values for benzene and carbon monoxide in ambient air;
6. Fenger, J. 2009. Air pollution in the last 50 years – From local to global. *Atmospheric Environment*;
7. Klibavičius A. Transporto neigiamo poveikio aplinkai vertinimas. Vilnius: Technika, 1998;
8. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. gruodžio 11 d. Nr. 591/640 įsakymas „Dėl aplinkos oro užterštumo normų nustatymas“;
9. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2007 m. birželio 11 d. Nr. D1-329/V-469 įsakymas „Dėl teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal Europos Sąjungos kriterijus, sąrašo ir teršalų, kurių kiekis aplinkos ore ribojamas pagal nacionalinius kriterijus, sąrašo ir ribinių aplinkos oro užterštumo verčių patvirtinimo“;
10. Nacionalinių taršos mažinimo bei oro kokybės vertinimo programų paruošimas EuropeAid/114743/D/SV/LT. Aplinkos oro kokybės vertinimo vadovas. Vilnius, 2010;
11. Paulauskienė, T. 2008. Oro taršos lakiisiais organiniais junginiais tyrimas ir jos mažinimas naftos terminaluose. Daktaro disertacija. Vilnius: Technika;
12. Seinfeld, J. H.; Pandis, N. S. 1998. *Atmospheric chemistry and physics: from air pollution to climate change*. New York – Wiley-Interscience.